INNOVATSION LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHNING MINTAQAVIY IMKONIYATLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Qarshi davlat universiteti
Mustaqil tadqiqotchisi
Sattorov Shohruh
shohruhsattorov1994@gmail.com

Resurs yondashuviga ko‘ra, investitsiyalar ishlab chiqarish vositalarini yangilash va asosiy fondlarni takror ishlab chiqarishga yo‘naltiriladigan moliyaviy mablag‘lar bilan cheklanib qolmay, balki moddiy, moliyaviy va intellektual resurslarni muayyan strategik maqsadlarga yo‘naltirish va safarbar etish jarayonini ifodalaydi. Ushbu yondashuv doirasida iqtisodiy resurslar ishlab chiqarish, taqsimlash, ayirboshlash va iste’mol jarayonlarida jamiyatning o‘sib borayotgan ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiluvchi asosiy omillar sifatida talqin etiladi. Shu nuqtai nazardan, investitsiya faoliyati zarur investitsiya resurslarini aniqlash, ularni safarbar qilish va iqtisodiy muomalaga samarali jalb etishga qaratilgan maqsadli boshqaruv jarayoni sifatida izohlanadi.

Shu bilan birga, hozirgi bosqichda investitsiya faoliyatining nazariy mohiyatini izohlovchi yanada **kompleks va samaradorlikka yo‘naltirilgan yondashuv** shakllanib bormoqda. Mazkur yondashuv investitsiya faoliyatini baholashda nafaqat jalb etilgan resurslar hajmi va ularning manbalari, balki investitsion faoliyatning yakuniy natijalari - ya’ni iqtisodiy o‘sish, innovatsion faollik, bandlik, ijtimoiy farovonlik va ekologik barqarorlikka ta’sirini asosiy mezon sifatida belgilaydi. Bunda investitsiya faolligi resurslarning oddiy

miqdoriy ko‘rsatkichlari bilan emas, balki ularni qanday qilib **ijobiy iqtisodiy, ijtimoiy va innovatsion natijalarga aylantirish mumkinligi** bilan baholanadi. Mazkur yondashuv investitsiya faoliyatini boshqarishda strategik fikrlashni, uzoq muddatli rivojlanish maqsadlarini va innovatsion omillarni hisobga olish zarurligini ilmiy jihatdan asoslaydi. Tadqiqot natijasida, investitsiya faoliyatining zamonaviy nazariy talqini xarajat, resurs va samaradorlik yondashuvlarini o‘zaro integratsiyalashgan holda qo‘llashni taqozo etib, aynan ushbu integratsiya innovatsiyaga yo‘naltirilgan investitsion salohiyatni aniqlash va baholashning metodologik asosini shakllantiradi. Bu holat esa tadqiqot doirasida investitsiya faoliyatini kompleks, ko‘p mezonli va tizimli yondashuv asosida tadqiq etish zarurligini ilmiy jihatdan asoslab beradi. **Innovatsion investitsiya faoliyatini baholash indikatorlari tizimi yondashuvlari asosida i**nnovatsiyaga yo‘naltirilgan investitsiya faoliyatini baholashda an’anaviy moliyaviy ko‘rsatkichlar yetarli bo‘lmay, innovatsion, institutsional va ijtimoiy omillarni qamrab oluvchi ko‘p mezonli indikatorlar tizimidan foydalanish zarur. 1.2.1-jadval asosda innovatsion investitsiya faoliyatini baholash indikatorlari quyidagi asosiy guruhlarga ajratildi.

1.2.1-jadval

Innovatsion investitsiya faoliyatini baholash indikatorlari tizimining ilmiy-metodologik asoslari[1]

Indikatorlar guruhi	Asosiy ko‘rsatkichlar	Baholash mazmuni
1. Investitsion faollik indikatorlari	- Innovatsion loyihalarga yo‘naltirilgan investitsiyalar ulushi (%)	Investitsiya oqimlarining innovatsion

1

	- Yuqori texnologiyali tarmoqlarga jalb qilingan investitsiyalar hajmi - To‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarda innovatsion loyihalar ulushi	yo‘naltirilganlik darajasini aniqlaydi
2. Ilmiy-texnologik salohiyat indikatorlari	- Ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlariga (ITTKI) xarajatlar ulushi (%) - Patentlar va foydali modellar soni - Ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish darajasi	Innovatsion investitsiyalarning ilmiy asoslanganligini va texnologik salohiyatni baholaydi
3. Resurslardan foydalanish samaradorligi indikatorlari	- Innovatsion investitsiyalar rentabelligi - Kapital unumdorligi - Texnologik yangilanish koeffitsienti	Jalb etilgan investitsiya resurslarining iqtisodiy samaradorligini ko‘rsatadi
4. Innovatsion natijadorlik indikatorlari	- Innovatsion mahsulotlar ulushi (%) - Yangi mahsulot va texnologiyalar soni	Investitsiyalarning real innovatsion natijalarga aylanish darajasini baholaydi

	- Yuqori qo‘shilgan qiymat ulushi	
5. Institutsional muhit indikatorlari	- Innovatsion infratuzilma obyektlari soni (texnopark, IT-park, inkubator) - Davlat tomonidan innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlash darajasi - Raqamlashtirish darajasi	Innovatsion investitsiyalar uchun qulay muhit mavjudligini aniqlaydi
6. Ijtimoiy-iqtisodiy ta’sir indikatorlari	- Innovatsion sohalarda bandlik o‘sishi - Mehnat unumdorligining oshishi - Hududiy raqobatbardoshlik indeksi	Innovatsion investitsiyalarning jamiyat va hudud rivojiga ta’sirini baholaydi
7. Barqarorlik va ekologik indikatorlar	- “Yashil” investitsiyalar ulushi - Energiya samaradorligi ko‘rsatkichlari - Ekologik xavfsiz texnologiyalar ulushi	Innovatsion investitsiyalarning barqaror rivojlanishga mosligini aniqlaydi

1.2.1-jadvalda Ilmiy tahlil qilinib indikatorlar tizimi innovatsion investitsiya faoliyatini faqat investitsiya hajmi yoki moliyaviy natijalar asosida

emas, balki **innovatsion jarayonlarning to‘liqligi, texnologik yangilanish darajasi va ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligi** nuqtayi nazaridan baholash imkonini beradi. Indikatorlarning guruhlanishi investitsiya faoliyatining kirish resurslari, jarayon mexanizmlari va yakuniy natijalari o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni aks ettiradi. Shuningdek, mazkur indikatorlar tizimi hududiy investitsiyaviy siyosatni shakllantirishda, innovatsion loyihalarni tanlashda hamda investitsiya samaradorligini monitoring qilishda metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi. Ayniqsa, investitsiyalarning innovatsion va ijtimoiy yo‘naltirilganligini baholash imkoniyati mazkur yondashuvning ilmiy va amaliy ahamiyatini oshiradi.

Xulosa va takliflar: Bizning fikirimizcha bu innovatsion investitsiya faoliyatini baholash ko‘p mezonli indikatorlar tizimi asosida amalga oshirilishi lozim bo‘lib, u investitsiya resurslarining innovatsion natijalarga, ijtimoiy farovonlikka va barqaror iqtisodiy o‘sishga aylanish darajasini aniqlash imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI :

1. Abdullayev A.M. *Investitsion muhit va uning iqtisodiy rivojlanishdagi roli*. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2018.
2. Yo‘ldoshev N.Q. *Mintaqaviy iqtisodiyot va investitsion siyosat*. – Toshkent: Fan, 2019.
3. Xodiev B.Yu. *Milliy iqtisodiyot va investitsiyalar*. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
4. Karimov U.S. *Investitsion jozibadorlikni baholash metodologiyasi*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
5. Karimov U.S. *Investitsion jozibadorlikni baholash metodologiyasi*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.

6. O‘zbekiston Respublikasining “Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni (2019-yil 25-dekabr, O‘RQ–598).